

המקור בפרשה: אתם נצבים היום כלכם (כט ט), תנחומא אות ה.

חסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נשא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

מין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

אם חשיב כדבר מצוה לענין טעה בדבר מצוה

{עי' בדרך אמונה תרומות פ"י הי"ב בבה"ל, שהוכיח בד' הרמב"ם שכהן שנמצא חלל שאכל תרומת חמץ בערפ"פ, לא מיקרי שטעה בדבר מצוה, שהרי לא עשה מצוה באכילתו, אע"פ שביער את החמץ משום שהיה יכול לבטלו, ואף בתרומת חברו שכבר זכה בו כהן, וא"כ אינו יכול לבטלו ומוכרח לבערו, משום שכל ישראל מצווין עליו לבערו, אמנם מטעם אחר אין זה מצוה, דהא דכל ישראל מצווין לבערו אינו אלא משום שכל ישראל ערבים זה לזה, וכדי להציל חברו ממכשול, אבל אין זה נחשב מצוה מה"ת, שאינו אלא גורם שחברו לא יעבור עברה, וכן מוכח במאירי יבמות ל"ג א' דזר שביער את החמץ לא מקרי מצוה כמש"כ בצה"ל, וצ"ע.

(דרך אמונה תרומות)

ערבות בנינים

הנה ידועה פלוגתת הדגמ"ד והגרע"א [סי' דע"א] אם אשה יכולה להוציא איש בקידוש או לא, ויסוד פלוגתתם אם יש לנשים דין ערבות על אחרים, ובמשנ"ב יש בזה סתירה, דבשעה"צ [דע"א ט'] נקט כד' הגרע"א דיש לאשה ערבות לקדש לאחרים, ואילו בביה"ל [תרפ"ט א' ד"ה ונשים], הניח בספק אם יש לה ערבות, ולכן כתב דאין לאשה לקרא המגילה לאשה אחרת אחר שכבר יצאה. וכן בבה"ל סי' קפ"ו ד"ה ומוציאות כתב דאשה יכול להוציא איש בברהמ"ז בבית ותורה אע"פ שאינה מחויבת בכך, ובחזו"א כ"ח ז' ביאר דבריו דהוא מדין ערבות.

ובשם מין הגר"ח קניבסקי כתבו ליישב [עי' ס' שבת לישראל עמ' תע"ה], דשאני קידוש דאו' ממגילה דרבנן, דהואיל והוי ספק אם יש ערבות לנשים, בדאו' אזלי' לחומרא שיש ערבות וממילא אפשר להוציאם בודאי, ומשא"כ בדרבנן.

(בנתיבות ההלכה)

כל ישראל ערבים נשחברו פשע

שאלה: בשער הציון סי' תרנ"ה סק"ה כתב דמותר לומר לעכו"ם שיביא לאביו לולב, ולא חשוב כחטא בשביל שיזכה חברך, אע"פ שחברו פשע, כיון דכל ישראל ערבים זה לזה. וצ"ע ממש"כ תוס' גיטיו מ"א ע"ב ד"ה כופין, דהא דאמרין בשבת ד' ע"א גבי הדביק פת בתנור וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, היינו משום דפשע שהדביק סמוך לחשיכה, הרי דס"ל דבמקום שפשע אמרין הך סברא דוכי אומרים לאדם כו', ול"א דכל ישראל ערבים ול"ח חטא בשביל שיזכה כו'.
תשובה: איזה עבירה דלא חשש.

(שיח התורה)

איש באחיו. איש בעונות אחיו. מלמד שכל ישראל ערבין זה לזה ע"כ. (והיינו שנענשים אחד מחמת חברו.) והנה הגר"ד בדרשתו לראש השנה (בכתבי הגר"ד), חקר בגדר ערבות זו של כלל ישראל זה לזה, האם הוא כדין ערב-סתם שאין המלוה יכול להיפרע ממנו תחילה אלא אם בא ללווה תחילה ואינו משלם, או דלמא גדר 'ערב קבלן' הוא שאפשר ליפרע ממנו תחילה. ובאור הספק, שגדר ערב רגיל הוא ערבות על התשלומין גרידא, אבל ערב קבלן הריהו ערב בעיקר החוב, דחשיב כאילו קיבל הוא ההלוואה ונתנה ללווה [ועל שום כך נקרא 'קבלן'] והכא נמי יש להסתפק האם ערבות ישראל זה לזה ענינה אחריות על פירעון התשלום בלבד, שנכנסנו תחת חברינו לפירעון עונש החטא (דוגמא כיר"ב למה דאיתא במדרשים עה"פ מפי עוללים וינקים יסדת עז' שקטני ישראל ערבים הם לקיום התורה, הרי חזינן ערבות עונש בלא ערבות-חיוב), או כערב קבלן שערבותו היא בעיקר החיוב, כאילו הוא לוח בעצמו. והביא בשם הגר"ח שערבות זו היא כגדר ערב קבלן שהרי רואים שמפאת הערבות יכול להוציא את חברו במצוה אעפ"י שהוא בעצמו יצא. ועומק ראייתו הוא דמהך דינא חזינן שכל אדם נעשה מחויב בעצמו במצות חברו מכח דין ערבות, שעל כן חשיב 'מחויב בדבר' ויכול להוציאו, שאילו מערבות העונש לבדה לא שמעינן אלא שנכנסו ישראל בערבות על 'הפרעון' בלבד כלומר על פורענות העונש, אבל לא שמענו שנכנסו בעיקר החיוב להיות כל אחד מחויב במצוותיו של חברו - ורק ממה שיכול להוציא את חברו אעפ"י שיצא בעצמו, שזהו מיסוד דין ערבות שישראל ערבים זל"ז כמו שכתבו הראשונים, מזה מוכח שהערבות היתה כניסה בעיקר החיוב. [הגר"ד בדרשתו שם דן לפ"ז שגם אם שב היחיד בתשובה על חטאיו, מ"מ שאר אחיו שלא שבו לא נפטרו מעונשו של זה, שאמנם אילו היה גדר הערבות רק כלפי תשלום העונש הרי כיון שנפטר השב מפירעון עונשו שוב אין על הערב כל חיוב, אבל כיון שהערבות היא בעיקר החיוב הרי כלפי חיוב הערב מה מועילה תשובתו וכפרתו של החוטא, סו"ס העוון מוטל על הערב עצמו. אך אמר שזה נכון בתשובה מיראה שהעוון קיים בעולם ואין התשובה מתקנת העוון מעיקרו אלא רק פוטרנו מעונש מכאן ולהבא, אבל תשובה מאהבה המועילה לתקן העוון מעיקרו עד שזדונות נעשים כזכויות (יומא פ), בזו הועילה תשובת היחיד אף כלפי האחרים הערבים, שהרי העוון עצמו כלא-היה].

ד] נשים בערבות. כ' הרא"ש בברכות דשאני התם שזה שאכל כזית ערב הוא בעבור חברו 'אבל אשה אינה בכלל הערבות לכך אינה מוציאה אלא מי

עיקרי העניין כל ישראל ערבין זה לזה [א] מקור העניין. כאן במדרש תנחומא (מהד' ורשא, כאן בריש פרשת נצבים סימן ב) עה"פ אתם נצבים היום כלכם וגו', כתוב ד"א כלכם ערבים זה בזה אפי' צדיק א' ביניכם כלכם עומדים בזכותו ולא אתם בלבד אלא אפי' צדיק אחד ביניכם כל העולם כולו בזכותו עומד שנאמר (משלי י) וצדיק יסוד עולם, וכשאחד מכם חוטא כל הדור לוקה, וכן אתה מוצא בעכ"פ (יהושע כב) הלא עכ"פ בן זרח מעל בחרם וגו', מדת פורעניות מועטת והדור נתפס בה מדה טובה מרובה עאכ"ו, לכך נאמר כל איש ישראל, ולא גדולים שבכם בלבד אלא אפי' וכו'. עוד כאן בפרשתנו עה"פ 'הסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת. פרש"י: ואם תאמרו מה בדינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד כו' אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לה' אלקינו והוא יפרע מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים. נקוד על 'לנו ולבנינו' לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. עד כאן. נקט רש"י כדברי רבי נחמיה (בסנהדרין מג:) שעד שלא עברו ישראל את הירדן לא נענש האחד על עבירות חברו הנגלות, ומשעברו נעשו ערבים זה לזה [לשון הגמרא (בסנהדרין כז: ועוד) 'כל ישראל ערבים זה בזה' ובראשונים רווח גם הלשון 'זה לזה'] להעניש על הגלויות אבל לא על הנסתרות.

ב] ערבות-גדר הדין. איתא בראש השנה (כט.) אמר רבי זירא כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא וכו'. ופרש"י שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצות. וטעם זה אם כי אינו מוזכר בגמרא, מובא הוא בשאלתות (נד) וכן ברי"צ גיאת (הל' ר"ה) ובשבלי הלקט (כז) בשם הגאונים. ומבואר בראשונים שלכך צריכים אנו לדין 'ערבות' להוציא את חברו כשהוא עצמו יצא, ולא סגי בדין 'שומע כעונה' - שהרי כללא הוא (במשנה ר"ה שם) דכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו, וכיון שכבר יצא בעצמו הריהו מעתה 'אינו מחויב בדבר' והיאך מוציא את חברו - אלא מפני שכל ישראל ערבים זה לזה נחשב המוציא 'מחויב בדבר' מפני חובת חברו ועל כן יכול להוציאנו ע"י שמברך וחברו שומע כעונה.

ג] ערבות-עונש. ובנוסף מצינו בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת בחוקתי דף עז עמוד א, עה"פ [כו, לז] וכשלו

לאפרושי מאיסורא מדין א. חובת הערבות ב. מצות התוכחה

בסוטה [דף לז:] איתא דישראל קיבלו עליהם להיות ערבין זה בזה, וכן בשבועות [דף לט,] דרשו את הכתוב וכשלו איש באחיו בעוון אחיו, מכאן שכל ישראל ערבין זה לזה.

בגינת ורדים [או"ח כ"ג סי' ט"ו] כתב לחדש, דהנה לשון הר"מ [פ"ו דעות ה"ז] הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, ומשמעות לשון הר"מ היא דמצות תוכחה ליתא אלא במצות ל"ת, אבל במצות עשה ליתא למצות תוכחה, ואילו בדין הערבות נתחדש דאף במצות עשה ערב עבור חבירו, ועיי"ש ראיותיו.

בחקרי לב [או"ח סי' מ"ח ד"ה הן] כתב דעדיין יקשה למה לי מצות הוכח תוכיח, תיפול מדינא דערבות, וצ"ע, ובאמת נפ"מ רבתי באלו שלא באו לכלל ערבות, דהנה בתוס' קידושין [דף ע"ד ד"ה קשים] כתבו שאין חיוב ערבות על מצוות הגרים, וגם הגרים לכאורה אינם ערבים על מצוותיהם של ישראל, ואילו דין הוכח תוכיח איכא אף בגרים, וכן נפ"מ בכהן ולוי לפי מה שחידש הצ"ח בברכות [דף כ:] דאינם בכלל ערבות.

וכתב שם ליישב, דדין ערבות ליתא אלא במי שיש לאל ידו לעשות שזולתו יקיים את המצוה ולא יעבור את העבירות, כגון גדול שבבית שיכול לכוף ע"י הכאה או למנוע לחם ומוזון, וכן גדול שבעיר שיש בידו להכות ולענוש נכסיו, אך אם אין בידו לכוף את זולתו אין דין ערבות, [אף דדין ערבות להוציא חבירו במצוה ישנו בכל אדם מישראל כמבואר בר"ה [דף כט:] ו"ל], ואך שיש בזה דין תוכחה להוכיחו שילך בדרך הטובה.

עוד הביא בחקרי לב ליישב, דהנה נחלקו הראשונים אם מצוות תוכחה נוהגת כשיודע בודאי שהחוטא לא ישמע לו, והובא בהגהות מימוניות [פ"ו דעות אות ג'], דדעת הרא"ם דאף שאין נתפס על עוונם אם לא יוכיח אותם, מ"מ מוטלת עליו מצות תוכחה בכל גוונא, ואילו דעת רבי משה מקוצי עפ"י הא דיבמות [דף סה:] דכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, שאין להוכיח כשלא ישמעו לו.

ובפשוטו החילוק ברור, דבדין ערבות לא נאמרה חובת תוכחה, ואך שהוא ערב ואחראי עבור זולתו, ויענש על כך, ונפ"מ שגם אם לא הוכיחו ובסוף לא עבר, דמ"מ מצות תוכחה ביטל, ואילו חיובא דערבות אין שייך כאן כלל.

והנה איתא ביומא [דף פו:] יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם בעבורו, ובגליון הש"ס שם כתב ח"ל הרמ"ע מפאני [מאמר חיקור דין ח"א פ"ד] כתב, חלקם בבריית האלה להיות ערבים זה לזה הוא הנמחל בזכותו, והביאור הוא, דכלפי ביטול מצות תוכחה ודאי יענשו, ואין תשובת החוטא מועלת כלל, אך בדין ערבות נאמר שכולם אחראים זל"ז, וקמ"ל דתשובה מוחקת את גוף החטא, וממילא אין כאן צד ערבות כלל.

ויש להוסיף בזה דנפ"מ רבתי לדינא במצות תוכחה לענין הכאה, דבדין תוכחה נתחדש דמותר לו לאדם להכות את חבירו, ואילו מדין ערבות [לולא פרשת תוכחה] לא נאמר שום היתר להכות את חבירו, ואם לא הצליח למנוע את חבירו מעבירה, הרי דאינו ערב עליו כלל, [ואמנם בודאי דאחר שנתחדש בפרשת תוכחה דיכול להכות את חבירו, מעתה הדר דינא דחייב עליו מדין ערבות אם לא עשה כן, והדברים ברורים].

דהנה בחידושי הרי"ם [ח"מ סי' ד'] הביא הא דתניא בב"ק [דף כח:], נרצע שכלו ימיו ורבו מסרבה בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה פטור דכתיב לא תקחו כופר לשבוע, ומוקים לה בשמטר לו רבו שפחה כנענית וכלו ימיו שאסור בשפחה, והעבד רוצה לדור עם שפחתו, וחבל בו רבו לאפרושי מאיסור שפחה כנענית, דפטור הרב מלשלם תשלומי חבלה, וקשה דהלא בכל המצוות מכין אותו עד שתצא נפשו כמבואר בכתובות [דף פו].

ובתורתו ד [סי' ר"ח] הוכיח מסוגיא דב"ק הנ"ל, דלאפרושי מאיסורא מותר להכות אשתו ועבדו שהם ברשותו, [והובא ברמ"א ח"מ סי' תכ"א סי"ג], ומבואר דהיתר ההכאה לאפרושי מאיסורא לא נתחדש אלא באשתו ועבדו שברשותו, ובאמרי בינה דיינים [סי' ט'] הוסיף דרך לאדון הותר להכות עבדו להפרישו מאיסור שפחה, לפי שהוא גרם לו האיסור במסירת השפחה, אך בשאר איסורים אסור להכות חבירו ע"מ להפרישו.

אכן דעת הרא"ש בב"ק [פ"ג סי' י"ג] וביש"ש [פ"ג סי' ט'] דיכול כ"א להפריש חבירו מאיסורא ואף בהכאה, וכ"ה בשו"ע [ח"מ שם] ובנתיב"מ [סי' ד' ובמשבכב], ובביאור הגר"א שם ציין מקור לזה מהא דערבין [דף טז:] וברש"י [ד"ה יכול] שמוותר להכות את חבירו כתוכחה ע"מ למנוע מזדון לבו, [ולכאורה אין כוונת הגר"א להוכיח מהפסוק שם, רק מהסוגיא], ועמהרצ"ח שבת [דף ג.] ומה שתיירך במ"ב שעה"צ [סי' שמ"ז סק"ח].

'ישראל ערבים זה בזה'

על הפסוק 'אתם נצבים היום כלכם...ראשיכם שבטיכם' מביא המדרש תנחומא: 'אף על פי שמייתי לכם ראשים זקנים ושוטרים כולכם שווים לפני שנאמר כל איש ישראל. דבר אחר כולכם ערבים זה בזה' אפילו צדיק אחד ביניכם כולכם עומדים בזכותו... וכשאחד מכם חוטא כל הדור לוקה'.

אדם אחד יכול לגרום שכל העולם יעמוד בזכותו וח"ו יכול לגרום שכל העולם ילקה בגללו. המדרש תנחומא בפרשת יתרו מביא: 'רבי אומר בשעה שעמדו ישראל על הר סיני הישוו כולן לב אחד לקבל עליהם עול מלכות שמים בשמחה שנאמר ויענו כל העם יחדיו ויאמרו ולא עוד אלא שהיו ממשכנין עצמן זה על זה'.

במעמד הר סיני התחייבו כל ישראל להיות ערבים זה על זה על קיום התורה. בפירוש 'עץ יוסף' שם כתב: 'דייק זה מדאמרו כל אשר דבר ד' נעשה ולא אמרו אעשה, רצונו לומר שכל אחד קבל על עצמו שיעשה כל מה שידבר ד' אלא על כרחך שקבלו על עצמן ערבות שכל אחד יכופ את חברו לקיים דבר ד' להכי כתיב ויענו כל העם יחדיו...נעשה'.

הגמ' בסנהדרין דנה מניין נלמד שקרובים פסולים לעדות ואומרת: 'אם הפסוק 'לא יומתו אבות על בנים' בא ללמד 'שלא יומתו אבות בעוון בנים' הרי כבר נאמר 'איש בחטאו יומתו' לא מענישים אדם בחטא של אדם אחר. אלא הפסוק: 'לא יומתו אבות על בנים' מלמדנו שלא יומתו אבות 'בעדות בנים'.

בהמשך הגמ' מביאה: 'והכתיב 'וכשלו איש באחיו' שאיש נענש בעוון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה' משמע שבגלל הערבות איש נענש בעוון אחיו בגלל חטא של אחיו וזה בסתירה לפסוק: 'איש בחטאו יומתו' ומתרת הגמ' מתי 'וכשלו איש באחיו' מתי נעשים בעוון אחרים כשהיה בידם למחות ולא מחו'.

הרי לפנינו כי 'כל ישראל ערבים זה בזה' נובע ממה שמשכנו עצמם במעמד הר סיני 'שכל אחד יכופ את חברו לקיים דבר השם' ואם יהיה בידו למחות ולא ימחה הוא ייענש בעוון חברו.

בהמשך פרשת נצבים נאמר: 'פן יש בכם איש או אשה...אשר לבבו פונה היום מעם ד' א' ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם...ויחר אף ד' בארץ ההיא' יותשם ד' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול. איש אחד חטא כולם יוצאים לגלות.

'הנסתרות לד' א' והנגלות לנו ולבנינו' מביא רש"י 'ואם תאמרו מה בידנו לעשות אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנאמר פן יש בכם איש וגו' ואחר כך וראו את מכות הארץ ההיא והלא אין אדם יודע מטמנותיו של חבירו'.

עונה להם הקב"ה: 'אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לד' א' והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו ואם לא נעשה דין בו ייענשו הרבים' וזהו 'ש בידם למחות ולא מחו'. לכאורה יש בזה סיכון להימצא בתוך כלל. רבנו חיים שמואלביץ צ"ל בשיחתו המפורסמת על 'מעלת הכלל' לומד מפרשה זו של 'פן יש בכם איש או אשה' יסוד גדול בכוחו של הכלל בזכותו יכול האדם להינצל מעונש. הוא מביא את דברי האבן עזרא על הפסוק 'והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי'. אדם שומע את הברכות ואת הקללות והוא מקבל אותם על עצמו ובכל זאת הוא חושב להמשיך ללכת 'בשרירות ליבו'.

הוא יודע שהוא לא בסדר אבל הוא אומר בליבו 'שלום יהיה לי'. מפני שהוא מקווה 'שנפשו הרווה והשבעה בכל תאוותיה' תיכלל יחד עם 'עדת קל הצמאה והנבדלת מן התאוות הגשמיות' כדי לשמוח עימם בברכתם'. הוא חושב שעצם היותו 'נמנה' על הכלל, נותנת לו את זכות הכלל ומעלת הציבור תגן עליו. אבל הקב"ה אומר לנו שזה לא יעזור לו. הנהגת הקב"ה כלפיו היא: 'והבידלו ד' לרעה מכל שבטי ישראל'. עליך לדעת כי אם תחשוב ותתנהג כך, אזי לא תוכל להיכלל במעלת הכלל. אתה תהיה מובדל מתוכם, כוח הציבור לא יגן עליך.

היחיד הוא בתוך הכלל בין לטוב בין למוטב. וכך מבאר הוא את הגמ' 'לעולם אל ימנע אדם עצמו שעה אחת מבית המדרש' כי אפילו ישב בביתו ויעסוק בתורה אינו דומה ליושב בבית המדרש. מפני שהיושב בבית המדרש זוכה למעלת ה'כלל' של בית המדרש.

נלמד מכאן כמה חשוב להיות כל הזמן בתוך הישיבה, לא לצאת אפילו לרגע. כמה חיוני להשתייך לציבור, לבית מדרש, לקהילה. להיות נמנה על הציבור. כי בזה זוכים למעלת הציבור וככל שהציבור במדרגה יותר גבוה זוכה כל אחד ממנו למעלות גדולות יותר המגינות ושומרות עליו.

עקרי הענין

המשך

שחיבו מדרבנן'. והצ"ח (שם) תפס לשון הרא"ש כמשמעותה הפשוטה, שהנשים אינן בכלל הערבות [עכ"פ כלפי האנשים], וכתב שכן מבואר גם כן מהסוגיא בסוטה (לז): דמפרטינן מנין הבריות שנכרתו עם ישראל לקיום המצוות, ואמרינן שאין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא כל אחד מישראל ערב בכל מצוה על מ"ח בריתות של ששים רבוא וכו'. הרי מחשבון זה משמע שהנשים אינן בכלל קבלת הערבות ההדדית, שהרי אינן במנין זה של ששים רבוא ועוד - וזו ראייה לדברי הרא"ש שאין דין ערבות בנשים, שהרי לא נכנסו בערבות בכניסתן לארץ אלא הגברים לבדם. ולפי זה נסתפק הצ"ח להלכה (בדגול מרבבה או"ח רעא) שהאיש שיצא ידי חובת קידוש מדאורייתא בתפילתו, לא יוכל להוציא בקידוש על הכוס את אשתו ובנות ביתו אם הן לא התפללו ערבית, שהרי הוא כבר יצא ידי חובתו מדאורייתא ואילו הן עדיין חייבות מדאורייתא, ושמה כשם שאין ערבות לאשה כלפי האנשים כך אין ערבות האיש כלפי הנשים [וכן נראה ממקום שהביא בעצמו להוכיח, שמנין הבריות של כל איש ישראל מוכפל רק בששים רבוא ועוד - משמע שאינו ערב כלפי הנשים]. ואולם רעק"א (בגליון השו"ע שם ובתשובה מהדו"ק ז) השיג על דבריו שלא מצינו בשום מקום שהדין שאעפ"י שיצא מוציא אינו אמור בנשים. ופירש שכוונת הרא"ש לומר שהאשה בברכת המזון, לפי הך צד שאינה מחויבת

כל ישראל ערבין

ספק דרבנן בתקיעה

אפשר דלא שייכת ערבות על ספק דרבנן, ויתוקע ביום ב' דר"ה אם הוא תוקע לספיקות אין כאן ערבות, כי אם נקבל את מש"כ הפר"ח יור"ד ק"י דספק דרבנן לקולא היינו "הותרה" ולא צריך לחוש כלל, נמצא דאין ספק דרבנן חייב לתקוע כלל וכלל. והתוקע, עושה לו זאת בחינם, [כרס, נהגו להחמיר בזה, אם יש ספק אם שמע כהוגן, אף כי כמ"כ כתב ספד"ר לקולא].

ואם ספק דרבנן, לקולא היינו שאפשר לתלות לקולא, ועדיין הוא ספק, או אז ודאי יש דין ערבות.

הוראת הגר"ח פ"ז צ"ל

אמר לי מו"ר הרב זצ"ל, כי מצוות תוכחה, וענין ערבות, הם תועלת חבירו, אין בזה דיני קדימה, ומשום כך, מו"ז "זכה" במצוות תוכחה ועושה כן ויש לו חזקה, והאחר יודע להוכיח מהר יותר טוב יותר ונעים יותר, יש לתת את המצוה לשני, משום שאין זו זכות של המוכיח אלא של המוכח ומקבל התוכחה.

ערבות בהתרת קללות

יש בתי כנסיות, אשר כולם רוצים להתיר וממחרים ללכת לבית המדרש, וזאת נעשו, כולם מתירים מכולם וכולם מונקשים מכולם בחד ממש, כאשר עומדים כולם ומבקשים ביחד התרה מכולם, וביחד אומרים כולם 'מותירים לכם'.

י"ל דשפיר דמי, ומה בכך שכולם בחינת 'עד נעשה דיין'.

תנאי

מעשה בניהכנס"ס, אשר התירו את הנדרים, והיו אלו שהתירו להם "בורחים", ולא נשאר למתירים מי שיתיר להם.

מה נעשו, אמרו לנו מתירים לכם בתנאי שאתם תתירו לנו ואם לאו אין התרתנו התרה.

והנראה, כי תנאי לא מהני, ומשום, דכל מילתא דליתא בשליחות ליתיה בתנאי, והרי לא שייך לשלוח שליח להתיר, דאם אינו מתיר האחר לא נחשב שלוחו, ומעתה ליתא בתנאי.

כרס, כיון שאידע הקצוה"ח דגם אם אין תנאי, מ"מ שכירות יש כאן, כי היתיר "פועל" עבור חבירו, וכשכר על פעולתו מגיע לו שחבירו יתיר לו, כך זגס אם ליתא לתנאי מ"מ איתא לשכר פועל.

הגאון רבי איתמר גרבז שליט"א
ראש ישיבת ארחות תורה

בעניני ערבות במצוות ובתקיעת שופר

[א עובדא הוי בב' בני"א שתקעו בב' שופרות, ואח"כ נמצא דשופר אחד היה פסול, ואין יודעים מי תקע בשופר הפסול, וא"כ צריכים שניהם לחזור ולתקוע מספק, אך לכאן אין יכולים לחזור ולברך דקי"ל דבספק מצוה אין מברכים. אמנם הרי כיון דאחד משניהם ודאי לא קיים המצוה, א"כ לכאן איכא כאן ממנ"פ אחד המחויב, וא"כ לכאן יוכל אחד מהם לברך ולהוציא השני, דממנ"פ או הוא מחויב בברכה או חבירו מחויב.

אך שמעתי דג"א שליט"א טען דכיון דהא דיצא מוציא הוא מדין ערבות, וקי"ל בבכורות דף מ"ח (ובשו"ע סימן מ"ט סעיף י) דהיכא דיש שני יוסף בן שמעון ולוה א' מהם דאין המלוה גובה מהם, דה"ה מהערב א"א לגבות דליכא לוה ליכא ערב, ואפי' היה יב"ש אחד ערב ליב"ש השני א"א לגבות ממנו, אף דאיכא ממנ"פ, דהרי הוי או לוה או ערב, דכיון דהלוה פטור מספק וליכא לוה ליכא ערב, וא"כ ה"ה הכא כיון דכ"א מספק אין יכול לברך, א"כ הוי כליכא לוה ליכא ערב, וא"א לברך מדין ערבות.

אמנם יש לחלק דבספק ממון דקי"ל המע"ה הוי פטור מספק, משא"כ בברכה אין יכול לברך מספק, אבל אפשר דלא חשיב "פטור".

אך י"ל עוד ע"פ מה דהביא מרן הגר"ב דצ"ל בשם מרן הגר"ח זצ"ל (בדרשה שנאמרה בר"ה, והודפס בספר מכתם לדוד שי"ל בישיבת פוניבז' שנת תשל"ד), דהא דכל ישראל ערביין זל"ז ל"ה כערב סתם, אלא כערב קבלן, והוכיח כן הגר"ח מהא דצדיקים נתפסין בעוון הדור והא לא יתבע מן הערב תחילה, וכן איך מברך וציונו ומוציא חבירו הרי חבירו יכול לבד לעשות המצוה, וע"כ דגדר ערבות במצוה הוא כערב קבלן, דמחויב במצוה לו ולחבירו, והאריך שם הגר"ב דצ"ל בזה. ולפ"ז הרי ל"ש לומר בערבות דמצות ליכא לוה ליכא ערב, דהרי הוי ערב קבלן ועיין שער המשפט סי' מ"ט דיב"ש שערב קבלן ליב"ש חבירו ודאי גובין ממנ"פ, ולכן שפיר יכול בעובדא זו אחד לברך ולהוציא חבירו.

[ב בשו"ע סי' תקפ"ט סעיף ו ברמ"א מבואר דאיש יכול להוציא אשה בשופר, אף כשכבר יצא הוא יד"ח קודם, וכן מבואר ברא"ש פ"ג דר"ה סימן ה'. והקשה מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל דהרי הא דקי"ל דאע"פ שיצא מוציא, מבואר ברש"י ר"ה דף כ"ט סוף ע"א דהוא משום ערבות, וכיון דאשה אינה חייבת (אלא דיש לה קיום מ"ע) א"כ ל"ש ערבות, וא"כ איך שומעת מאיש שכבר יצא, הא כיון דליכא בזה ערבות הוי כשומעת מחש"ו דודאי לא יצאה.

ולא מיבעיא לשיטת הדגמ"ר בס' רע"א דליכא ערבות מאשה לאיש, ומספק"ל דה"ה מאיש לאשה, א"כ ודאי קשה דהא ליכא ערבות לנשים, אלא גם לשיטת הגרעק"א שם (ובתש"ז) דאיכא ערבות לנשים, היינו רק במצוות שמחויבות כגון קידוש (וברמה"א אם היא חייבת מה"ת), אבל מ"ע שהז"ג שהיא פטורה ורק מקיימת בזה מ"ע, ודאי ל"ש ערבות, וא"כ איך איש שכבר יצא מוציא אשה.

ולכאן יש ליישב בפשיטות, די"ל דחלוקת תקיעה של בר חיובא מתקיעה של חש"ו, דתקיעה של חש"ו ל"ה כלל מעשה מצוה, משא"כ תקיעה של בר חיובא לעולם אית ליה שם מעשה מצוה, וא"כ אשה ששומעת מאיש לעולם חשיב קיום מ"ע, דהא חשיב מעשה מצוה, ושפיר יוצאת במה ששמעה תקיעה של מצוה.

והא דאיש המוציא איש צריך לדינא דערבות (כדמשמע דכל יצא מוציא הוא משום ערבות, וכן מבואר בבה"ג הל' שופר דהביא הדין דיצא מוציא לענין תקיעת שופר), משום דלבר חיובא לא סגי לצאת בתקיעה של מצוה, אלא צריך לצאת בתקיעה של "חיובא" ומוכח כן מהא דעבד שתקע ונשתחרר צריך לחזור ולתקוע (עיין טו"א ר"ה כ"ח ע"א) וכן מוכח מח"ע וחב"ח דאין מוציא את עצמו, ומוכח דבן חורין אין יוצא בתקיעה של עבד, אע"ג דעבד כאשה דאית ליה קיום מ"ע, והיינו משום דבן חורין צריך שיהא לו תקיעה של "בר חיובא" ולכן אין יוצא בתקיעה של עבד, ולכן צריך דין ערבות, כדי שיחשב תקיעה של "חיובא".

אכן כ"ז הוא באיש שיוצא בתקיעת חבירו, אבל אשה דאינה חייבת, וצריכה רק שתהא תקיעה של מצוה, בזה י"ל דבכל אופן שאיש תוקע חשיב תקיעה של מצוה, ושפיר יוצאת בו, (וע"ע בס' מקראי קודש סי' כ"ה מש"כ בזה).

לצערינו בשבוע שעבר נפלה טעות מערכת והתפרסם מאמר המתאים לשבוע זה. ועל כן נביא היום את המאמר של פרשת כי תבא:

המקלל את אביו ואת אמו ע"י כתב ולא בפיו

נפסק בשו"ע חיר"ד סימן רמ"א "המקלל אביו או אמו אפילו לאחר מיתתן חייב סקילה אם הוא בעדים והתראה, בד"א שקללום בשם מהשמות המיוחדים אבל קללם בכינוי אינו חייב אלא בלאו כמו המקלל אחד מישראל" ובסעיף ו' (שם) כתוב "כל המבזה אביו ואמו ואפילו בדברים ה"ז בכלל ארור מפי הגבורה שנאמר "ארור מקלה אביו ואמו" (דברים כ"ז ט"ז) ויש לבי"ד להכות על זה מכת מרדות ולענוש כפי מה שראוי, אעפ"י שמן התורה אין על זה לאו גמור שיהיה בזה מלקות, אבל יש לבי"ד להכות ע"ז שע"י ימנעו ישראל מאיסור חמור זה (ע"י שו"ת שערי צדק ח"ב חיר"ד סימן י"ד). בס' חרדים כתב שגם המבזה את הרוני במחשבתו הרי הוא בכלל האיסור (ע"י שו"ת שער שמעון אחד ח"ה חיר"ד סימן ט"ו).

יש לדון במקלל או במבזה את אביו בכתב. בשו"ת אדמת קודש ח"ב סימן ח' (דף קכ"ט) העלה שהמקלל את אביו ואת אמו בכתב חייב (הביאו בברכי יוסף סימן רמ"א). ודלא כמש"כ בס' כרם שלמה יור"ד ח"א שלא חייב בכתובה. מוצאים אנו לגבי זה שאסור לקרוא את שם אביו ואמו בשמו לא בחייהם ולא במותם בין בפניו בין שלא בפניו, אלא אומר אבי מורי פלוני כמבואר בגמ' קידושין ל"א ע"ב, ולא רק אביו גם לאמו אין לקרוא בשמה כמובא בח"י אדם בהלכות כיבוד אב ואם סעיף ח' ד' דבכל דיני כיבוד אב ואם שווין, וכן כתב בבן איש חי שנה ב' פרשת שופטים אות ד'.

בס' ים של שלמה פ"ק דקידושין סימן ס"ה כתב דגם בכתב אין לכתוב את שם אביו, והביא (שם) דעת האומרים שבכתב אין קפידא בזה שהרי הטור הביא את דברי הרא"ש והזכיר שמו, ודחה דבריהם וראייתם שהרי הטור הזכיר שם אביו דרך כבוד וכתב אדוני אבי ז"ל ראש לכל כלל ישראל, ולא שכתב או אמר ואדוני אבי רבי אשר. בשו"ת עמק שאלה חיר"ד סימן ס"ז כתב דלכאורה זה תלוי במחלוקת הפוסקים האם אומרים כתיבה כדיבור דמי או לא, אך כתב עוד דאפילו אם נאמר כתיבה לאו כדיבור מ"מ שייך כיבוד גם בכתובה. ולכן יש להזהר גם בכתובת שם אביו (ע"י בשו"ת יוסף אומץ סימן ס"ז ובשו"ת ברכה ריש סימן ר"מ שהאר"י בזה), בשו"ת אגרות משה יור"ד סימן קל"ג כתב דיש לחלק בין כתיבה להזכרה בפה מזה שראינו לכל הראשונים שלא הקפידו בזה, וכבר האריכו בזה בשו"ת יביע אומר ח"ב חיר"ד סימן ט"ו אות ח' ובשו"ת באר שרים ח"ב סימן נ"ב. וכן משמע מהגמ' שבת י"ב ע"פ דרבי ישמעאל בן אלישע קרא והטה כדברי רבי נתן וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קראתי והייתי, ומשמע שמותר לכתוב אני פלוני בן פלוני דכתיבה לאו כדיבור דמי, וכן הסיק בשו"ת התעוררות תשובה ח"א חלק יור"ד סימן קע"ג.

ויתכן דזה דווקא לגבי כתיבת שם אביו הדין אם מותר או אסור. אבל לגבי ביזוי יתכן דכ"ע מודים שגם בכתובה יהיה אסור, דכל כתיבה מזכיר שם אביו בדברי תורה, אבל בביזוי גם בכתובה האב מתבזה. וכפי שמובא בח"י אדם כלל ס"ז סעיף ג' שצריך לכבד אביו ואמו גם במחשבה וכן כתב בס' חרדים שהמבזה את הרוני במחשבתו דינו כמבזהו והרי הוא בכלל האיסור, אע"פ שלגבי שאר דברים דנו הפוסקים האם כתיבה כדיבור כגון אדם שכתב צ"ק והוראת קבע לצדקה האם כתיבה כמחשבה ולא יתחייב בצדקה, או שהוא כמו אמירה, דלפי דברי האש דת בתשובותיו סימן י"ג אין מחשבה מחייבת, ודלא כמש"כ בשו"ת

מהרשד"ם יור"ד סימן קע"ד דאינו יכול לשאול על נדרו וגם בכתובה מחייב (ע"י בשו"ת בית שלמה יור"ד ח"ב סימן פ"ו פ"ז ופ"ח). כמו"כ מציוו בשו"ת חוות יאיר סימן קצ"ה לגבי מי שמקבל על עצמו נדר או שבועה וכתובה, דהיינו שכתב שטר שנשבע או שמקבל עליו נדר בכתובה, ומסיק בשו"ת חוות יאיר שכתובה כדיבור, ודלא כדברי הט"ז או"ח סימן מ"ז שכתובה אינה כדיבור, וכ"כ בשו"ת שב יעקב חיר"ד סימן ע"ט. אולם שונים דינים אלו בכתובה משא"כ בביזוי וקללה האם כו"ע יודו שגם בכתובה נחשב לכו"ע כמו שהוציא בפיו (ע"י בשו"ת אבני נזר יור"ד סימן י"ג שו"ת משיב דבר להנצי"ב ח"ב סימן ב' ושו"ת בצל החכמה ח"ב סימן נ"ז).

לגבי ביזוי אביו אם הבן שומע לשון הרע על אביו או כששומע כשמקללים את אביו חייב למחות. וכשנמנע מכך יתכן שהוא בכלל מבזה את אביו כיון שהוא שומע ושותק ומדשתק סימן שננוח לו הדבר, ובפרט כשרואה את פגיעת אביו איך יכול לשתוק, ע"ז וכן משמע בשערי תשובה שער ג' אות קצ"ז.

עקרי הענין המשך

מדאורייתא, אין בה ערבות מפני שאינה מחויבת בעצמה מדאורייתא, שכל מצוה שאין אדם מחויב לעשותה בעצמו אינו ערב בה לחברו, אבל לעולם אין חילוק בין אנשים לנשים לענין דין ערבות. הלכך בקידוש שהאשה חייבת מדאורייתא כמו האיש, שפיר יכול האיש להוציאנה אעפ"י שכבר יצא בעצמו, שדין ערבות באנשים ובנשים שוה. האבנ"ז (י"ד סוס"י שנה) הקשה על רעק"א מהסוגיא בסוטה דמשמע שכל אחד מישראל מצווה ערב גם כן לכל מצוות הכהנים, הרי דאיכא ערבות גם במצוות שאינן מצווה עליהן בעצמו. וחילק דהתם שאני שהגם שאינו מצווה בהן לעשותן אבל מצווה עליהן ב'ללמוד וללמד ולשמור', משא"כ האשה שאינה מצווה כלל במצוות האיש, אף לא בלימוד. אך נראה דלדעת רעק"א עצמו אין צורך בכך, שהרי כתב שם להוכיח ממי שאינו יכול להשמיע לאזנו שאינו מוציא אחרים בתקיעת שופר, ומוכח דאין ערבות למי שאינו מצווה בעצמו - והלא התם מ"מ חייב בלימוד המצוה ואעפ"י אין לו דין ערבות, ומוכח דלרעק"א לא סגי בערבות ההדדית שקיבלו ישראל כדי להוציא אחר במצוות [הכוללת גם ישראל במצוות הכהנים וכד'], אלא כדי להוציא בעינן שבעצמו יהא מחויב בדבר כמותו באופן מעשי. אף אם אין ערבות בנשים, מ"מ יכול להוציא אותם יד חובה. ויעיינו הרמ"א (תקפ"ט), שהאיש תוקע בשופר לאשה אע"פ שכבר יצא - הרי לכאורה דאיכא ערבות לנשים, דזה לאו מטעמא דערבות הוא [כיון שאין האשה מחויבת] אלא משום דלא בעינן תקיעה של חיוב לאשה הלכך סגי בתקיעת האיש שכבר יצא אף בלא דין ערבות.

ה] ע"י ערבות כל אחד נחשב כמקיים כל המצוות שבתורה. כתב המשך חכמה פרשת יתרו עה"פ (ח) ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה. הנה מצוות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללויים ויש לכהן גדול ויש למלך או לסנהדרין, ויש למי שיש לו קרקע ובית, רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים ו'כל ישראל ערביין זה לזה' (שבועות לט, א) ובקיומם כולן מקבלים שכר. "ואתן צאן מרעיתי אדם אתה" (יחזקאל לד, לא) שכל האומה הישראלית הוא אדם אחד: - יש אשר הוא כלב [כמו שאמרו] (איכא רבה פתיחה טז) 'צדיקים לבן של ישראל' ויש כראש ויש כעין, והוא שנמצא (במדבר לא, כו) "ראשי העדה", "עיני העדה" (שם טו, כד). וכל אחד צריך לקיים מצוה התלויה בו, ובכללותם הוא "אדם" שלם. לכן על מצוות שאין לקיימם צריך ללמוד, ד'כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב (חטאת' - מנחות קי, א) או להחזיק לומדי תורה. לכן להלן (כד, ז) ענו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" - יש מהם שנעשה מה ששייך אצלנו, ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימיותם והלכותיהם וחוקותיהם. אבל כאן ענו "כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה", שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ה', וכל אחד יעשה השייך לו ודר"ק.

הנושאים הבאים
 ר"ה - מנהגי ראש השנה, ענינא דיומא.
 האיזנו - עניני הושענא רבה, ענינא דיומא.
 סוכות-בראשית-הפסקה.

מכון ירושלים
אוצר מפרשי התורה
 אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה בעריכה תמציתית וייחודית להשיג בהנויות המפרים

אשת חיל
 מדרשים, נפתר, ראשונים, אחרונים, חסידות